

**Zmarła Dr Teresa Kiersnowska
(1926–2023)**

W dniu 31 października 2023 r. zmarła w Warszawie dr Teresa Kiersnowska (z d. Kretkowska), małżonka i współpracowniczka prof. Ryszarda Kiersnowskiego. Była wybitną specjalistką

w dziedzinie numizmatyki średniowiecza, archeologii i historii, zasłużoną badaczką średniowiecznego Mazowsza ze szczególnym uwzględnieniem Czerska. Wyróżniona została Złotą Odznaką Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego i członkostwem honorowym Towarzystwa Opieki nad Zabytkami.

Teresa Kiersnowska. Fot. ze zbiorów Małgorzaty Brykczyńskiej

Urodziła się 15 września 1926 w Smółsku pod Włocławkiem w pałacu swoich dziadków. Studia w zakresie archeologii, etnografii i historii średniowiecznej odbyła w latach 1945–1949 w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim. Magisterium uzyskała w 1950 r. na podstawie pracy *Zagadnienie użytkowania bursztynu w czasach przedhistorycznych*. Jeszcze w czasie studiów pracowała jako stypendystka Polskiej Akademii Umiejętności w krakowskim Muzeum Archeologicznym. Brała też udział w badaniach wykopaliskowych we Wrocławiu, Gdańsku i Opolu.

W 1949 r. przeniosła się wraz z mężem do Warszawy, gdzie podjęła pracę w Państwowym Muzeum Archeologicznym. Uczestniczyła tu w opracowywaniu zabytków z grodziska w Bródnie Starym na terenie dzisiejszej Warszawy. Następnie zajęła się opracowaniem skarbu monet i ozdób z XI w., odkrytego w Dzierżąni pod Płońskiem (*Sprawozdania PMA IV*, 1952; *WN* 1960). Tematyka ta zachęciła ją – teraz w ramach Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego – do szerszych studiów nad wczesnośredniowiecznymi skarbami srebrnymi z terenu Polski. Z tego zakresu opublikowała kilka prac, stając się w Polsce pionierką powojennych badań nad historią pieniądza kruszcowego (*Biuletyn Numizmatyczny* 1952–1954). Zainicjowała też ogólnopolską akcję inwentaryzacji znalezisk monet. Akcja ta w latach 1959–1965 zaowocowała publikacją czterech tomów inwentarzy, przy czym dwóch spośród nich była ona współautorką (w 1959 – Pomorze wraz z R. Kiersnow-

skim oraz w 1965 – Mazowsze i Polska Środkowa wraz z R. Kiersnowskim i A. Gupieńcem). Nie mniejszą zasługą dr Kiersnowskiej był fakt zainspirowania tą tematyką swojego męża – Ryszarda Kiersnowskiego, wybitnego historyka, który – kontynuując te badania – z czasem stał się najwybitniejszym w Polsce i jednym z najlepszych w Europie znawcą dziejów pieniądza średniowiecznego. Owocem współdziałania naukowego obojga małżonków – poza wspomnianymi inwentarzami – była zrazu cenna rozprawa *Z dziejów obrotu kruszcowego w Polsce wczesnofeudalnej w świetle skarbu ze wsi Stojkowo, pow. Kolobrzeg (Wiadomości Archeologiczne XXII, 1955; XXV, 1958)*, a po latach praca *Życie codzienne na Pomorzu wczesnośredniowiecznym* (1970).

Już jednak wcześniej, bo od 1961 r., Teresa Kiersnowska zaangażowała się w wieloletnie badania archeologiczne w Czersku, prowadzone przez ówczesny Instytut Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk (obecnie Instytut Archeologii i Etnologii PAN). Zrazu współuczestniczyła w pracach wykopaliskowych na terenie grodu i zamku, gdzie m.in. eksplorowała bogato wyposażony grób z XII w., hipotetycznie identyfikowany z wojewodą Magnusem. Następnie zainicjowała samodzielne badania na terenie miasta. Efektem była praca doktorska: *Czersk w XIII i XIV wieku. Ośrodek władzy książęcej na południowym Mazowszu* (Warszawa 1986). Udowodnia w niej ona nie tylko rangę i znaczenie Czerska, ale również ciągłość osadnictwa na Wzgórzu Zamkowym w XIII w. I znów, podobnie jak poprzednio, tematyka dotycząca jednego tylko

ośrodka, została rozszerzona i objęła cały region. Rewelacją okazały się prace wykopaliskowe na grodzisku w Błoniu, gdzie dr Kiersnowska odkryła nieznaną wcześniej rezydencję książęcą z XIII w., założoną zapewne przez księcia Siemowita I. Dalsze studia przyniosły cenną rozprawę o początkach miast mazowieckich (*Płock, Czersk i Błonie, trzy ośrodki wczesnomiejskie z XI–XII wieku na Mazowszu*, [w:] *Miasto zachodniosłowiańskie w XI–XII wieku. Społeczeństwo – kultura*, red. L. Leciejewicz, Wrocław 1991, s. 37–53).

Kolejny krąg zainteresowań i badań Teresy Kiersnowskiej to kontakty i wpływy wareskie na wczesnośredniowieczne państwo polskie. Rezultatem tych prac są żywo przyjęte studia o pochodzeniu rodów Awdańców i Łabędziów. Zostały one ogłoszone drukiem w serii „Społeczeństwo Polski średniowiecznej”, t. V, 1992 i IX, 2001.

Następnie głównym polem jej działań była historia najnowsza – poświęciła się dokumentowaniu dziejów polskiego ziemiaństwa w XX w. W słowniku biograficznym *Ziemiaństwo polscy XX wieku* (t. I, 1992) opublikowała biogramy trzynastu członków swojej rodziny.

Prace badawcze nie wyłączały jej z udziału w krajowym i zagranicznym ruchu numizmatycznym. Zrazu aktywnie działała w Warszawskim Towarzystwie Numizmatycznym, profilując jego naukowe tory poprzez udział w Komisji Wydawniczej, wygłaszane odczyty i publikacje w *Biuletynie Numizmatycz-*

nym. W 1958, dzięki stypendium École Pratique des Hautes Études wyjechała do Paryża, gdzie na Sorbonie uczestniczyła w seminarium numizmatycznym prof. Jeana Lafaurie. W trzy lata później wzięła udział w Międzynarodowym Kongresie Numizmatycznym w Rzymie, na który przygotowała studium o znaleziskach monet karolińskich w Polsce (*WN* 1961, z. dodatkowy). Uczestniczyła również w późniejszych kongresach i sympozjach międzynarodowych: w Nowym Jorku, Bernie, Brukseli, Liblicach, Warszawie, Budapeszcie i La Rabida w Hiszpanii.

Sumując można powiedzieć, że dorobek naukowy dr Teresy Kiersnowskiej jest nie tylko bogaty, ale też bardzo zróżnicowany. Jest on wynikiem czterech kręgów zainteresowań. Pierwszym był pieniądz wczesnośredniowieczny, następnie dzieje średniowiecznego Mazowsza, z kolei geneza kilku najwybitniejszych rodów rycerskich i wreszcie dokumentowanie losów warstwy ginącej – współczesnych ziemian. Każdy z tych tematów zaowocował szeregiem nowatorskich prac. Największą jednak wagę mają odkrycia dokonane na Południowym Mazowszu, a w pierwszej kolejności w Czersku i w Błoniu. Monografia dziejów Czerska na przełomie wczesnego i późnego średniowiecza to nie tylko jej *opus vitae*, ale również cenny wkład do poznania historii jednej ze stolic dawnego Mazowsza.

Żegnamy Ją z żalem.

EPM¹

¹ Wykorzystane zostały materiały zawarte w druku okolicznościowym, wydanym przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego: *Dr TERESA KIERSNOWSKA – Jubileusz 45-lecia pracy naukowej*, Warszawa-Supraśl 1998.